

TÜRKİYE VE ABD'İN İRAK VE ORTADOĞU POLİTİKALARI

Prof. Dr. Cemalettin TAŞKIRAN

Çankaya Üniversitesi

Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

ABD'nin Irak'a yönelik saldırısı öncesinde ve sonrasında Türk–Amerikan ilişkilerinde çok önemli ve çok kritik süreçler yaşandı. Bu dönemde ortaya çıkan olaylar ve tarafların bu olaylara karşı tutumları, Soğuk Savaş dönemi sonrası iki ülke ilişkilerini neredeyse bir yol ayrımına kadar getirdi. Şu anda gelinen durumun net olarak anlaşılması için olayların ve bu olaylara karşı karşılıklı tutumların ana hatlarıyla hatırlanmasında yarar var.

Öncelikle belirtmeliyiz ki, Türkiye'nin Irak'ın kuzeyi üzerindeki politikası son zamanlara kadar büyük bir kararlılık ve doğrulukla sürdürülmüştür. Irak'a Amerikan saldırısının söz konusu edildiği 2001 yılı sonlarından itibaren Türk yetkilileri aşağıdaki konuları her seviyede açık açık dile getirmişlerdir:

1. Irak'ın toprak bütünlüğünden yanayız.
2. Irak'ın kuzeyinde yeni bir devlet oluşumuna müsaade etmeyiz.
3. Irak Türkleri'nin can ve mal emniyetiyle birlikte haklarının korunması önceliklerimiz arasındadır.

Türk hükümetlerinin her seviyedeki yetkilileri Türkiye'nin yukarıdaki koşulları Irak'ın kuzeyine dair politikalarında vazgeçilmez unsurlar olarak belirtmiştir. Hatta daha da ileri gidilmiş Irak'ın kuzeyinde Türkiye'nin güvenliğini tehdit edebilecek bir oluşumun ortaya çıkması savaş sebebi olarak ifade edilmiştir.

Yeni hükümet de devletin resmi organlarıyla paralellik içerisinde olarak yukarıda belirtilen hassasiyetlerimizi her seviyede tekrarlamıştır. Buna ikinci tezkerenin TBMM'den geçip geçmemesinin tartışıldığı günlerde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin durumu açıklayan kararlı tavrını da eklemek gerekir. Türkiye'nin hem ABD hem de AB tarafından Irak'ın kuzeyine girmemesinin açıkça istendiği günlerde, Türk Silahlı Kuvvetleri hükümetle koordineli olarak yaptığı açıklamada aşağıdaki şartların ortaya çıkmaması halinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Irak'ın kuzeyine girmeyeceğini bildirdi:

1. Kuzey'den sınırlarımıza yönelik bir göç hareketinin oluşması.
2. Kuzey'deki gruplardan birinin diğerine saldırması.
3. Irak Türkleri'ne yönelik bir saldırının gerçekleşmesi.
4. Peşmerge gruplarının Musul ve Kerkük'e girmesi.

Daha sonra maalesef ABD'nin Irak'a saldırısı başladı. Saldırının 18.–19. günü Irak Kuvvetleri çözüldü ve Irak'ın kuzeyindeki Peşmergeler bölgedeki ABD askerinin azlığından ve Baas rejiminin çekilmesi sonucu bölgede oluşan otorite boşluğundan yararlanarak önce Kerkük'e daha sonra Musul'a girdiler. Türkiye'nin baştan beri büyük bir hassasiyetle Peşmergelerin girmemesini istediği bu iki Türk şehrine girmekle kalmadılar, şehirdeki resmi binaları yağma ve talan ettiler. Her iki şehirde de ilk yağmalanan yerlerin tapu ve nüfus dairelerinin olması Peşmergelerin bu iki şehirdeki Türk (Türkmen) nüfusunun kayıtlarını yok ederek onları resmi evrak üzerinde de azınlık durumuna düşürmek olduğu açıktır. Peşmergeler Türkiye'nin hassasiyeti ve dolaylı olarak ABD'nin baskısıyla Amerikan askerleri

gelir gelmez bu iki şehirden çıkacaklarını ve şehirlerin kontrolünü ABD askerlerine devredeceklerini açıkladılar. 10 Nisan'da Kerkük'e giren Peşmergeler iki şehirden de çıkmış değildir. Kerkük'teki Türkmen bürolarının boşaltılması için Peşmergeler Irak Türklerine baskı yapmış ve belli bir süre içerisinde Irak Türkmen Cephesi bürolarını boşaltmalarını bile istemişlerdir. Ayrıca onlarca Irak Türk'ü Peşmergeler tarafından katledilmiştir. Bunun üzerine, Kerkük'teki Iraklı Türk gençlerinin silahlanmaya başladıklarına dair haberler alınmıştır.

Elbette Türkiye'nin yapması gereken daha önceki taahhütlerini göz ardı etmemektir. Türk Devleti'nin ve Türk Milleti'nin temel hassasiyetlerinden birisi Musul-Kerkük meselesidir. "Şu şartlar gerçekleşirse Irak'ın kuzeyine girerim veya şu şartları savaş sebebi sayarım." demek bu şartların oluşması halinde gereken kararlılığı göstermeyi gerektirir. Anlaşılmaktadır ki Peşmergeler, ABD ile koordineli olarak, Türkiye'nin kararlılığını sınamaktadırlar. Kerkük ve Musul'da meydana gelen olaylar yeni bir "oluşumun" alt yapısı olarak değerlendirilebilir. Kaldı ki Türkiye, Irak Türklerinin can ve mal güvenliğinin ihlalini de Irak'ın kuzeyine girmesini gerektirecek sebepler arasında saymıştır.

Söylediklerimiz "hemen Irak'ın kuzeyine girmeli ve savaşa dahil olmalıydık" şeklinde değerlendirilmemelidir. Ancak Türkiye'nin kararlılığı ve söylediklerinin arkasında duracağı da net bir şekilde mutlaka vurgulanmalıydı, vurgulanmalıdır.

Burada akla gelen sorulardan biri " Türkiye niçin daha önce söylediklerini yapmıyor? " sorusudur. Şu ana kadar gerçekleştirilen tavırlar ve yapılan açıklamalardan anlaşılmaktadır ki Türkiye, şartların oluşması halinde Irak'ın kuzeyine girerim dediği konuların çözümünü ABD'ye bırakmıştır. ABD'nin Türkiye'ye verdiği "hassasiyetleriniz dikkate alınacak ve endişelendiğiniz konuların ortaya çıkmasına izin verilmeyecektir" şeklindeki sözlü garanti yeterli sayılmıştır. Ancak ABD'nin Irak'ın Kuzeyi ile ilgili Türkiye'nin endişelerini pek dikkate aldığı söylenemez. Herkes biliyor ki Irak'ın kuzeyindeki Peşmergeler aşiret yapısı içinde teşkilatlanmışlar ve bu yapı içerisinde hareket etmektedirler. Peşmergelere liderleri olan Talabani ve Barzani'nin "Musul ve Kerkük'e girmeyin!" demeleri yeterliydi. Ancak söylenen bunun tam tersi gibi gözükmektedir. O kadar ki Peşmerge gruplarından biri, diğerinden önce davranıp Kerkük'e girince, diğeri o grubu oradan çıkarmak için Türkiye'ye, birlikte hareket etme teklifinde bile bulunmuştur. Türkiye'nin sessiz kalması sonunda ise bu defa Türkiye'ye yardım teklif eden Peşmerge grubu Musul şehrine girmiş ve kendince dengeyi sağlamıştır. Her iki grubun da önceden Saddam rejiminin kontrolünde olan bu şehirlere girmeleriyle, Irak ordusunun elinde bulunan ve çekilmeleri sırasında oralarda bıraktıkları ağır silahları, PKK-KADEK militanlarıyla birlikte, ele geçirmeleri de üzerinde durulacak ve Türkiye ve Irak Türklerinin aleyhine oluşan bir durumdur.

ABD, Irak'ın kuzeyindeki Peşmerge gruplarının Musul ve Kerkük'e girmelerini engellememiştir. Bölgede yeterince askerinin olmayışı asla bu durumu izah edemez. Talabani ve Barzani'nin ABD'nin yönlendirmelerinin dışına çıkabilecekleri şu aşamada gerçekçi bir değerlendirme olmaz. Anlaşılan odur ki, ABD Peşmergelerin Musul ve Kerkük'e girmelerine göz yummuştur. Bu konuda Türkiye'ye verilen sözlü garantiler durumu kurtarmaktan öte bir anlam taşıyamaz. Uluslararası ilişkiler açısından, uluslararası hukuk açısından bu sözler çok bağlayıcı taahhütler değildir. ABD, kuzeyden yeni bir cephe açma konusundaki isteğinin TBMM tarafından reddedilmesi üzerine Türkiye ile ilişkilerini yeni bir çerçevede değerlendirme isteği içerisinde gözükmektedir. Bu yeni değerlendirmede de ABD yıllardır Türkiye'ye verdiği siyasi, ekonomik ve askeri destek ve yardımların karşılığını (?) bulamadığını düşünerek bunu Türkiye'ye hissettirmek niyetinde gözükmektedir.

Oysa, devletten devlete olan ilişkilerde böyle bir yaklaşım son derece yanlış ve tehlikelidir. Hele hele Türkiye ve ABD gibi çok uzak ve çok farklı coğrafya ülkelerinin bölgedeki çıkarları ve bölgeye yönelik değerlendirmeleri tabii olarak birbirinden farklı olacak ve bazen de çelişebilecektir. Böyle durumlarda tarafların hemen tavır almaları ve karşı tarafa zarar verebilecek bir durum içine girmeleri yanlış olur.

Mesela Türkiye, kendisinin Irak konusunda kullanılmış olabileceğini düşünse, kendisinden istenenlerin tamamen bir başka ülkenin güvenliğini sağlamaya yönelik ve uzun vadede Türkiye'nin bölgedeki çıkarlarına zarar verici ve bölge ülkeleri üzerindeki itibarını sarsıcı nitelikte olduğunu düşünse ve bu düşüncelere göre tavır alsaydı sonuç ne olacaktır? Akla gelen, Türkiye'nin böyle bir tavır koyacak gücü olmayabileceği, bu durumda da ABD'nin tavrının daha anlamlı olabileceğidir. Kanaatimizce bu yaklaşım da kabul edilebilecek bir yaklaşım değildir. Unutmamak gerekir ki ekonomik, siyasi ve askeri güç değişmez değildir. On yıl, on beş yıl öncesinde, yüz yıl, iki yüzyıl öncesinde kimlerin birer güç olduğu düşünülürse bu yaklaşımın yanlışlığı ortaya çıkar.

Irak'ın kuzeyi ile ilgili son gelişmelere hem bölgenin, hem Türk–Amerikan ilişkilerinin geleceği hem de Türkiye'nin güvenliği açısından bakılmasında zaruret vardır. Basın–yayın organlarında çıkan "ABD, Türkiye'den Irak'ın kuzeyindeki Türk askeri varlığını çekmesini istedi" şeklindeki haberler haklı olarak Türk kamuoyunun dikkatini yeniden Irak'ın kuzeyine yönlendirmiştir. Özellikle de son zamanlarda ABD'nin de göz yumduğu veya görmezden geldiği, Irak ordusuna ait ağır silahların da PKK veya KADEK militanlarının eline geçmiş olması konuya yeni ve çok önemli bir güvenlik boyutu getirmiştir. Türk yetkililer, bölgede ağır silahlara da sahip 5000 civarında PKK militanı olduğunu ve bunun önemli bir güvenlik sorunu yarattığını ve bu tehlike kesin bir şekilde ortadan kalkmadan Türk Silahlı Kuvvetlerinin bölgedeki kuvvetlerini çekmeyeceğini bildirdiler. ABD yetkilileri her ne kadar en üst seviyede PKK militanlarının da silahsızlandırılarak etkisiz hale getirileceğini bildirseler de, son zamanlarda ABD'den Türkiye'ye yönelik hiç de dostça olmayan açıklama ve uygulamalar dikkate alınınca bu tür taahhütlerin oyalamadan öteye geçmeyeceği görülebilir. ABD'nin, bölgede bulunan PKK militanlarının silahlarını toplayarak onları ya Irak ordusu içine alacaklarını ya da bölgeden çıkaracaklarını belirtmektedirler. Görünen odur ki, ABD yetkilileri oyalama taktiklerine devam etmektedirler.

Bilindiği gibi çok uzun zamandan beri Türk Dış Politikası maalesef statüko denilen mevcut durumu koruma ve sürdürme üzerine kuruludur. Böyle bir politika dinamik değildir, beklenmedik şekilde ortaya çıkan olaylara önceden hazırlıklı değildir. Ancak statükoyu devam ettirmek her zaman mümkün olmayacağı gibi bazen de devam ettirmemek daha doğru bir politika olabilir. Yine de özellikle dış politika konusunda sert ve ani yön değiştirmelerinden kaçınmak gerekir.

Bilindiği gibi Türkiye İkinci Dünya Savaşı sonrası batı dünyasının ittifakını bilerek ve isteyerek ısrarla aramıştır. 1950'li yıllardan sonra Türkiye'nin dış politikası ve savunması ABD ve NATO eksenli olmuştur. Elbette ki bunun en büyük sebebi de Sovyetler Birliğinden gelen komünizm tehlikesi ve Sovyet tehdididir. Bu politika 50 yıl boyunca başarılı da olmuştur. Her ne kadar Türkiye uzun yıllar boyunca Sovyetler karşısında batının ileri karakolu durumunda olmuşsa da, bu durumun zarardan çok yarar getirdiği açıktır. Bu sayede Türkiye Sovyet tehdidinden korunmuş, batı ülkelerine ve batı medeniyeti değerlerine daha çok yaklaşmış, Türk demokrasisi bu sayede gittikçe gelişmiş ve güçlenmiş, ülkenin sıkıntılı yıllarında batı ülkelerinin ekonomik yardımlarıyla geçici de olsa bir rahatlık sağlanmıştır. Ancak bu dönemin bazı sakıncaları da olmuştur.

Mustafa Kemal Atatürk dönemindeki borçlanmama politikası terkedilmiş ve dış borçlar giderek artmıştır. Dış borç ve aşırı bağımlılık sonucu dış politika (zaman zaman da iç politika) bağımsız bir şekilde belirlenememiştir. Türkiye zaman zaman kendi milli menfaatleri doğrultusunda farklı politikalar uyguladığı zaman da karşısında ABD ve batılı dostlarının ambargolarıyla karşılaşmıştır. Ambargolar bazen saygı ve protokol kurallarını aşan aşağılayıcı bir tavır içinde gündeme getirilmiştir. Zaman içerisinde ilişkiler tekrar rayına oturtulmuş ve Türk dış politikası ABD eksenli olmaya devam etmiştir. Türk dış politikası, siyaseti ve hatta ekonomisi ABD'ye dayanmaya devam etmiştir. Türkiye her zamanki doğru tavrı gereği ilişkilerinde hep samimi davranmıştır. Ancak, ABD ve diğer batılı devletlerin aynı samimiyeti, özellikle Kıbrıs, Ermeni meselesi, Türk-Yunan ilişkileri gibi konularda gösterdiklerini söylemek zordur.

1990'lardan sonra dünya konjonktürü değişti. ABD artık tek süper güç olma konumundaydı. Türkiye yine dış politikasını ABD eksenli sürdürmeye devam etti ve en güvenilir müttefiki olarak hep ABD'yi gördü. Oysa ABD de aynı söylemleri dile getirmesine rağmen, Türkiye'yi daha farklı değerlendirmeye başladı. Ama maalesef, Türkiye uyguladığı statükocu politika gereği yeni oluşumların ve yeni fırsatların uzağında kaldı. O kadar ki, bazı aleyhine olan durumları görmedi, görmezlikten geldi.

Türkiye PKK terörü ile mücadele ederken ABD ve batılı dostları PKK'yı uzun süre terör örgütü olarak tanımadılar ve bu terör örgütü "özgürlük savaşçısı" olarak değerlendirildi. Ne zaman terörden batının kendi canı yandı ve PKK adını değiştirdi ancak o zaman terör listesine dahil edildi. ABD Körfez Savaşı sırasında 36. paraleli adeta paralellikten çıkararak Irak'ın kuzeyindeki Peşmergelerin yaşadığı bölgeleri "Güvenlik Bölgesi" ilan etti ve bu paralel içine giren Irak Türklerini bu güvenlik bölgesine almadı ve Saddam'ın insafına bıraktı. Hepimiz hatırlayacağız, yine Irak'ın kuzeyinde ABD helikopterleri Cudi Dağı'na ve PKK militanlarının bulunduğu bölgelere ne olduğu anlaşılamayan (?) büyük paketler atıldılar. Daha da ileri giderek Körfez Savaşı sonrası Irak'ın kuzeyinde adı bile konmuş ama henüz tanınmamış bir yeni devlet oluşumunun alt yapısını desteklediler ve gerçekleştirdiler.

Irak'a yönelik emperyalist Amerikan saldırısı öncesinde ve sırasında iki ülkenin bölgeye yönelik tarihi, siyasi ve etik algılama ve anlayışlarının farklılığı sonucu TBMM'den onurlu davranışla ABD'nin beklediği yönde bir karar çıkmadı. ABD emperyalizminin planları bozuldu. Türkiye'yi bir eyaleti gibi gören ve o şekilde değerlendiren ABD'de bu durum bir hayal kırıklığı yarattı. Ancak bu kararın alınmasındaki en büyük pay da yine ABD'nindi. ABD'nin Irak'ın kuzeyinde Türkiye'nin hassasiyetlerini bile bile Türk Silahlı Kuvvetlerini bölgede istememesi (kendi kontrolünde ve sınırlı sayıda istemesi), Türkiye'ye göz dağı vermek amacıyla Peşmergelerin liderlerine boylarını ve maksatlarını aşan demeçler verdirtmesi ve Türkiye'yi, içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıdan yararlanarak hem kendi hem de dünya kamuoyunda para için her şeyi yapan bir konumda gösteren karikatürlere malzeme yapması bu kararın olumsuz çıkmasındaki temel sebeplerdi.

ABD bütün bu gelişmeleri kendi çıkarları ve bölgedeki menfaatleri açısından ciddi olarak değerlendirmektedir. ABD, bugün hem Irak'ın kuzeyindeki hem de bölgedeki gelişmelerde ortaya koyduğu tavırlarla adeta Türkiye'den öç alıyor görünümünde. Musul-Kerkük olayları, ABD'li emekli general Garner'ın Barzani ve Talabani ile ilgili tutumları, İncirlik üssüne inen ama diplomatik nezaket kurallarını bir yana iterek Türkiye'ye kızgınlık gösterisi yapan Rumsfeld'in tutumu, PKK militanlarının isim değiştirerek Bağdat'ta şube açması ve en son olarak da Wolfowitz ve Grossman'ın yaptıkları açıklamalar bu tavrın önemli yansımalarıdır.

Türkiye elbette batıya dönük çalışmalarını sürdürecektir, sürdürmelidir de. Ama artık tek merkezli ve aşırı bağımlı bir dış politika izlemek doğru değildir. Geniş çerçeveli, aktif ve hazırlıklı bir dış politika izlemek zamanı gelmiştir. Tarihimiz, coğrafyamız, stratejik konumumuz bizi bu tür bir politika izlemeye zorlamaktadır. 1990'lı yıllara kadar birbiriyle örtüşür gözükür Türkiye ve ABD'nin dış politikalarında önemli sayılabilecek farklılıklar görüldüğünü yukarıda ortaya koymaya çalıştık. Bölgeye yönelik ABD ve Türkiye politikalarını şöyle değerlendirmek de mümkündür:

– 1990'lardan sonra uluslararası konjonktür büyük değişikliğe uğramıştır. Bu değişiklikte birlikte özellikle ülkemiz için çok sayıda yeni imkanlar ve bunlara paralel olarak da yeni problem sahaları ortaya çıkmıştır. Her ne kadar geleneksel Türk Dış Politikası ilkeleri statükocu yapısını korumaya çalışmışsa da, Türkiye'nde içinde bulunduğu bölgede bu yıllardan itibaren çok büyük değişiklikler yaşanmıştır. Bu değişim süreci hala da devam etmektedir. Türkiye'nin statükoyu koruma ve zarar görmeme isteği onu haklı olarak öncelikle savunma gücünü ve savunma sistemlerini güçlendirmeye yöneltmiştir. Bu tür güçlenme de ekonomik zenginlik ve teknolojik bilgi ile sağlanacağından, son gelişmeler Türkiye'yi uluslararası kuruluşlar ve ekonomik ve askeri bakımdan güçlü ülkelerle işbirliğine yöneltmiştir. Ancak zaman içerisinde bu işbirliği, bağımlılığa dönüşmüş, bazı milli ve hayati konularda, Türkiye, askeri gücünün kullanılıp kullanılmamasına yönelik ekonomik, siyasi ve askeri baskılarla karşılaşmıştır. Türkiye'nin milli çıkarları doğrultusunda hareket etmesi, özellikle askeri gücünün, silah ve malzeme aldığı ülkelerin getirdiği sınırlamalarla önlenmek veya kontrol edilmek istenmesini ortaya çıkarmıştır. Bu durumu Türkiye çok sık yaşamıştır. Ama maalesef, kendisine hareket serbestliği getirecek yeni politikalara yönelmemiş, aşırı bağımlı politikasını sürdürmeye devam etmiştir.

– ABD ise temel politikasını, dünya enerji kaynaklarının kontrol edilmesi üzerine kurduğu strateji ile yürütmektedir. Bu stratejisini de açık açık bütün dünyaya bildirmekte ve gereğini de yapmaktadır. "Petrol ve diğer enerji kaynaklarının, ABD ve onun müttefiki olan gelişmiş ülkelerin ekonomilerine zarar vermeyecek şekilde çıkarılması, işletilmesi ve uygun fiyatlarla kesintisiz bir şekilde çıkarılmasının ve işletilmesinin devamı" diyebileceğimiz bu temel politika gereği, ABD, Ortadoğu, Kafkasya ve Orta Asya gibi petrol ve doğalgaz bakımından çok zengin ülkeleri ve bu ülkelerin yer aldığı coğrafyayı daimi bir şekilde kontrol etmek istemekte ve bu bölgedeki güç dengelerinin hep kendi ulusal çıkarlarına uygun biçimde şekillenmesine çalışmaktadır.

– Bu bölge bizim bulunduğumuz bölgedir. Biz Ortadoğu, Kafkasya ve Orta Asya coğrafi bölgesinin bir parçasıyız. ABD'nin yeniden biçimlendirmeye çalıştığı bu coğrafyada, bu şartlar içinde, 1990 öncesi politikaları sürdürmek ve bu politikaların devamını sağlamaya yönelik çabalar içerisinde olmak realpolitik şartlara uygun değildir, bu yüzden de mümkün değildir. ABD'nin, bulunduğumuz coğrafi bölgeye yönelik politikalarını ana hatlarıyla şu şekilde özetleyebiliriz:

- ◊ Petrol ve enerji kaynaklarını kontrol etmek
- ◊ İsrail'in varlığını garanti altına almak
- ◊ İsrail'e tehdit oluşturma potansiyeli taşıyan ülkeleri zayıflatmak
- ◊ Bu çerçevede Irak, Suriye ve İran'ı kontrol etmek
- ◊ Emperyalizme karşı tavrı alan radikal İslam tehlikesini azaltmak

◊ Bölge ülkelerindeki Kimyasal ve Biyolojik Kitle İmha Silahlarını ortadan kaldırmak.

ABD'nin bu politikaları, bizimde içinde bulunduğumuz bölgenin diğer ülkelerinin politikalarıyla uyuşmamaktadır. Ama görüyoruz ki ABD, bu konuda bir zorlamanın içerisinde. Bölgedeki hiçbir ülkeye söz hakkı dahi tanımamakta kararlıdır. Son zamanlarda Suriye üzerine ABD siyasi baskısının giderek arttığını gözlemliyoruz. Anlaşılan odur ki ABD, Suriye'ye karşı, Irak'taki gibi doğrudan bir askeri saldırı yerine, baskı ve tehdit uygulamalarıyla bazı önemli gelişmeler sağlama yoluna gitmektedir. ABD'nin, Suriye'ye yönelik bu siyasi ve askeri tehdit ve baskının önemini azaltacak girişimlere de çok sert tepki verdiği şahit oluyoruz.

Diğer taraftan Irak'a tamamen yerleşmekte olan ABD, "kapatma" ve "baskı" politikasıyla İran'ın da bölgedeki etkinliğini azaltmaya yönelik çabalar içine girmekte ve İran'ı dünyadan ve bölgeden izole ederek Basra Körfezi'ndeki etkinliğini sürekli ve tartışmasız hale getirmeye çalışmaktadır.

Kafkasya ve Orta Asya'da ise ABD, Rusya Federasyonu'nun isteklerini ön planda tutmaya ve Rusya Federasyonu'nu karşısına almamaya özen göstermekte; ekonomik yardım ve kredilerle bu bölgede Rusya Federasyonu'nun desteğini sağlayarak politikalarını yürütmek eğilimini sürdürmektedir. Rusya Federasyonu'nun Avrupa Konvansiyonel Kuvvet İndirimi (AKKA) anlaşmasına karşı çıkması ile başlayan ve NATO'nun genişleme süreciyle devam eden anlaşmazlık üzerine, ABD Senatosu AKKA anlaşmasını Rusya Federasyonu'nun istekleri doğrultusunda değiştirmiş ve öylece onaylamıştır. Rusya Federasyonu da NATO'nun genişlemesine karşı çıkmamıştır. Rusya Federasyonu'na verilen tavizler Türkiye'nin politikası ile uyuşan tavizler değildir. Rusya Federasyonu'nun Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan'da askeri üs açmak istemesi, açması, asker bulundurması, Türkiye'nin bölge ülkeleriyle ilgili politikalarında olumsuz bir durum ortaya çıkarabilir. Ne var ki ABD tercihini Rusya Federasyonu'ndan yana kullanmıştır.

Artık Türkiye şunu görmelidir: İçinde yaşadığımız dünya yeni bir dünyadır. Yerinden oynayan taşlar yeniden yerlerine yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Türkiye'nin bu yeni dünyada birçok manevra ve işbirliği alanları vardır. Süper güce aşırı bağımlı politikalar yerine, Balkanlar'da, Doğu Avrupa'da, Ortadoğu'da, Orta Asya'da ve Kafkaslarda yeni imkanlar ortaya çıkmıştır.

Türkiye şunu da net olarak görmeli ve anlamalıdır. Yukarıda belirtilen bölgelerde yürütülen ABD politikaları, Türkiye'nin uzun vadeli bölge politikaları ile örtüşmemekte, aksine çoğu yerde karşı karşıya gelmektedir.

Türkiye, ABD ve AB ile iyi ilişkiler içinde olarak ama tam teslimiyet içine girmeden, Rusya, Orta Asya, Uzak Doğu gibi birbirinden çok farklı ama Türkiye ile doğrudan ve yakından ilgili bölgelerle daha yakın ve daha sıkı işbirliği arayışı içinde olmalıdır.

Türkiye, Kafkaslar, Orta Asya ve Akdeniz'de Rusya ile birlikte önemli roller üstlenebilir. Diğer yandan Orta Asya'daki devletler ve Ortadoğu'daki komşularımızla yapılabilecek bölgesel ekonomik ve siyasi işbirlikleri, hem bölgeye hem de dünyaya istikrarın ve barışın gelmesine katkı yapabilir. Bu tür bölgesel işbirlikleri ne AB'ye ne de ABD'ye karşıdır.

Ayrıca bu tür işbirlikler bu ülkelere karşı alternatif de değildir.

Türkiye yeni dünya konjonktüründe tek merkeze aşırı bağımlı olmaktan çıkmalı, aktif ve çok yönlü bir dış politika izleme yollarını aramalı ve bulmalıdır. Balkanlar'da, Ortadoğu'da, Orta Asya'da ve Kafkaslarda Türkiye'nin milli çıkarları ve bölge ülkelerine yönelik politikaları, 1990'lar öncesine göre, artık AB ve ABD politikaları ile paralellik göstermeyebilir. Türkiye bu çok yönlü yeni oluşumlar ortasında, kendine daha çok güvenerek, kendi genç nüfusuna, eğitilmiş insanlarına, girişimcilik ruhuna daha fazla ağırlık vererek yeni ve milli politikalar yürütmek zorundadır. Yukarıda saydığımız bölgelere yakınlığımız, ortak kültür bağlarımız ve değerlerimiz, bu bölgede yeni siyasi, askeri ve ekonomik ilişkiler içine girmeye bizi zorlamaktadır. Bunun içinde hedeflerimizin net bir şekilde ortaya konmasına, kalıcı ve akılcı bir strateji belirlenmesine ve izlenmesine ihtiyaç vardır.

www.stradigma.com

aylık strateji ve analiz e-dergisi

STRADİGMA.com bir **FORSNET** e-yayıdır